

Terug naar Fricks decreet van januari '38 waarin voor de toepassing van de *Schutzhaft*-regeling een nieuwe bepaling afgekondigd werd. Een hoogst belangrijke! Ruimer kon het namelijk niet gesteld worden: onder de nieuwe definitie vielen niet alleen politieke tegenstanders maar allen van wie de *Gestapo* beliefdde te beweren dat zij een gevaar voor 'volk en staat' vormden: gewone misdadigers, maar ook de leden van groepen die, naar de machthebbers meenden, in het *Herrenvolk* misstonden, zoals 'asocialen', Zigeuners en homoseksuelen.

Waar kwamen zij terecht? Antwoord: velen in de concentratiekampen.

Concentratiekampen '33-'39

Ook van de eerste ontwikkeling van het systeem der concentratiekampen gaven wij in hoofdstuk 13 van *Voorspel* al een beknopt beeld. Wij vatten het weer samen.

Aanvankelijk was het meer de SA dan de SS die zich met het gevangenen houden (en mishandelen) van politieke tegenstanders belastte. Dat geschiedde in stakwartieren van de SA of in leegstaande kantoor- dan wel fabrieksgebouwen. Vooral communisten werden opgepakt: zij waren in de aan de *Machtübernahme* voorafgaande periode het meest veelvuldig met de SA in straat- of zaalgevechten gewikkeld geweest. Nu werd door die SA bloedig wraak genomen, maar die wraak strekte zich ook tot andere politieke tegenstanders uit, zoals sociaal-democraten, links-socialisten, links-radicalen schrijvers en aanhangers van burgerlijke partijen. Soms werden gevangenen doodgeslagen maar dat kwam, schijnt het, in die eerste periode niet vaak voor. De gevangenen kregen weinig te eten - zij leden evenwel geen acute honger. Soms kregen zij werkkleding, soms niet; in het ene kamp werden zij kaalgeschoren, in het andere liet men dat na. Ook waren er aanvankelijk onder de haastig aangetrokken bewakers niet weinigen die een zekere solidariteit met de gevangenen aan de dag gingen leggen.

Dat alles nu was in zijn ongeorganiseerde en ongereguleerde ruwheid en door zijn tot op zekere hoogte verward karakter Himmler een gruwel. Hij zag de concentratiekampen als een permanente instelling van Duitsland en zeker van het Duitsland dat tot *das Reich* zou zijn getransformeerd; de kampen moesten dus opgebouwd worden volgens een strikte methodiek en met een dubbele doelstelling: enerzijds diende de weerstandskracht der gevangenen gebroken te worden (men herinnere zich Hitlers woord: '*Wer sich nicht bekehren lässt, muss gebeugt werden*'), anderzijds diende een